

Аспекти финансијске реорганизације и реструктурирања посматрани кроз призму стечајног права

Мр Владимир Станимировић*
Мр Драган Јањић**
Мр Младен Гајић***

УВОД

Посматрајући реорганизацију и реструктурирање с аспекта подручја примјене и базичних квалитета који одређују његову употребну вриједност на подручјима корисности и практичности, за потребе овог рада креирали смо два фундаментална концепта реорганизације и реструктурирања: економски и стечајни. У складу с наведеним, предмет истраживања овог рада је из области корпоративних финансија, с посебним освртом на примјену стечајног права. Наиме, различита методологија и начин доношења одлука, засновани на различитим теоријским и законским становиштима, подручјима примјене, приступима процесу мјерења и истраживања, имају за последицу чињеницу да реструктурирање и реорганизација посматрани од стране економиста и реструктурирање и реорганизација посматрани кроз призму примјене стечајних законских и подзаконских прописа само у ријетким случајевима могу да буду иста ствар.

Кроз овај рад проблем стечаја посматрали смо кроз примјену процесних и материјалних прописа из области права, конкретно – стечајног права. Истраживање је усмјерено на примјену (новог) Закона о стечају, у дијелу Закона који се односи на реструктурирање и реорганизацију.

Овај рад се односи на корпоративни облик организације пословања у Републици Српској. Наиме, важећим Законом о привредним друштвима¹ и Законом о занатско-предузетничкој дјелатности² прописано је да се за обављање пословне активности могу основати друштва лица (инокосно, ортакчо и командитно друштво), чије се пословање заснива на концепту дохотка, и друштва капитала (друштво ограничене одговорности и акционарско друштво), којима је својствен концепт добитка. У друштвима капитала, укупна имовина и обавезе припадају предузећу као правном лицу. Ријеч је, дакле, о привредноправном ентитету гдје различите интересне групе (стејхолдери) на основу остваривања заједничких тј., корпоративних циљева остварују и своје парцијалне циљеве.³

Не анализирајући даље карактеристике корпорација,⁴ овдје истичемо да се истраживање односи на корпоративни облик организације пословања, дефинисан Законом о привредним друштвима Републике Српске. Корпоративно управљање има кључну улогу у поправљању учинковитости тржишта капитала кроз утицај на пословну учинковитост и ефикасност корпорација. Оно не би било потребно када би менаџмент дјеловао у најбољем интересу акционара и кад би корпоративни чувари (одбори директора, правници и рачуновође) учинковито обављали повјерене им дужности

* Докторанд на Економском факултету у Бањој Луци, e-mail: vladimir@stanimirovic.com

** Докторанд на Економском факултету у Бањој Луци, e-mail: janjicd@gmail.com

*** Докторанд на Економском факултету у Бањој Луци, e-mail: mladenRgajic@gmail.com

¹ Закон о привредним друштвима Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 127/08, 58/09, 100/11, 67/13. и 100/17).

² Закон о занатско-предузетничкој дјелатности („Службени гласник Републике Српске“ бр. 117/11, 121/12, 67/13. и 44/16)

³ Микеревић, Д., *Корпоративне финансије*. Бања Лука: Економски факултет и Финрар, 2016, стр. 49.

⁴ Опширније у књизи Микеревић, Д., *Корпоративне финансије*. Бања Лука: Економски факултет и Финрар, 2016, стр. 49–56.

и професионалне одговорности.⁵ Међутим, јасно је да у пракси корпоративно управљање не функционише на раније наведен начин, што ствара различите услове за покретање поступка реструктурирања и реорганизације.

1. КАРАКТЕРИСТИКЕ ФИНАНСИЈСКОГ РЕСТРУКТУРИРАЊА И РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ У ОКВИРИМА СТЕЧАЈНОГ ПРАВА

Законом о стечају уређују се поступак реструктурирања и стечајни поступак, правне посљедице отварања и провођења поступка реструктурирања и стечајног поступка, реорганизација стечајног дужника неспособног за плаћање на основу стечајног плана и међународни стечај. За потребе овог истраживања анализираћемо дио Закона који се односи на поступак реструктурирања, док стечајни поступак неће бити предмет анализе (осим у дијелу који се односи на реорганизацију и за потребе компаративне анализе).

Претходни Закон о стечајном поступку⁶ имао је своје добре и лоше стране. Једна од добрих страна је увођење реорганизације у стечајни поступак. С друге стране, једна од мана овог закона била је та што он није дозвољавао реструктурирање стечајног дужника прије отварања стечајног поступка. Стога је новим Законом из 2016. године поступак реструктурирања уређен као засебан поступак чиме је омогућено реструктурирање стечајног дужника прије отварања стечајног поступка, а што је детаљно образложено у наставку.⁷

Нови Закон о стечају донио је одређене новине у односу на претходна законска рјешења, од којих је можда најзначајнија увођење и уређење поступка реструктурирања, правне посљедице његовог отварања и провођења.⁸ Реструктурирање не треба поистовјеђивати са претходним поступком, у којем се испитују услови за отварање стечаја над предузећем, и то на захтјев повјерилаца стечајног дужника.⁹ Разлика је и у томе што се приликом реструктурирања именује повјереник, док се у стечају именује привремени стечајни управник. Такође, у претходном поступку се преваходно провјерава финансијско стање дужника, као и друге радње чији је циљ испитивање услова за вођење стечајног поступка и намирења повјерилаца. Предстечајни (претходни) поступак траје до момента у коме настају правне посљедице по основу отварања стечајног поступка, а о покретању стечајног поступка одлучује стечајни судија који именује привременог стечајног управника или судског вјештака да утврди чињенично стање и постојање стечајних разлога. Супротно предстечајном поступку, у поступку реструктурирања омогућено је неликвидном привредном друштву да закључи нагодбу са повјериоцима у циљу повољнијег измирења новчаних обавеза. Поступак реструктурирања покреће се на приједлог дужника или на приједлог повјериоца, али само ако је и дужник сагласан с тим приједлогом.

1.1. Поступак реструктурирања

Након образложења предстечајног поступка и реструктурирања, у наставку су наведени основни појмови и циљеви у вези са реструктурирањем. Законом о стечају дефинисано је да се поступак реструктурирања проводи ради уређивања правног положаја дужника и његовог односа према повјериоцима, а у циљу наставка обављања његове дјелатности, док се стечајни поступак проводи ради групног намирења повјерилаца стечајног дужника, уновчењем његове имовине и подјелом прикупљених средстава повјериоцима. У току стечајног поступка, у циљу одржавања пословне дјелатности и очувања радних мјеста дужника, може се провести и реорганизација.

За разлику од стручне литературе, Законом су јасно прописани разлози за покретање поступка реструктурирања. Тако се поступак реструктурирања може отворити ако се утврди постојање пријетеће платежне неспособности и ако дужник касни са измирењем преузетих новчаних обавеза до 60 дана. Пријетећа платежна неспособност постоји ако дужник, према плану доспијећа новчаних обавеза, неће бити у стању да измири преузете обавезе плаћања по доспијећу у наредних 12 мјесеци.

Комплетан поступак реструктурирања (и реорганизације у оквиру стечајног поступка) заснива се на одређеним начелима. За разлику од економских начела, која се заснивају на економској логици, стечајно правно дефинише сљедећа начела:

1. начело судског провођења поступка (поступак реструктурирања и стечајни поступак покреће се приједлогом овлашћеног субјекта код надлежног суда);
2. начело утврђивања чињеница (суд по службеној дужности утврђује све чињенице које су од важности за поступак реструктурирања и стечајни поступак и може изводити све потребне доказе);
3. начело једнаког третмана и равноправности (у поступку реструктурирања и стечајном поступку свим повјериоцима обезбјеђује се једнак третман и равноправан положај повјерилаца истог исплатног реда);
4. начело заштите повјерилаца (поступак реструктурирања и стечајни поступак омогућава најповољније намирење повјерилаца у складу са овим законом);
5. начело заштите стечајних повјерилаца (стечај омогућава колективно и сразмјерно намирење стечајних повјерилаца, у складу са овим законом);
6. начело економичности (поступак реструктурирања и стечајни поступак проводе се тако да се омогући остваривање највеће могуће вриједности имовине дужника у поступку реструктурирања и стечајног дужника и највећег

⁵ Rezaee, Z., Riley, R., *Превара у финансијским извјештајима – спречавање и откривање*. Загреб: Мате, 2010, стр. 121

⁶ Закон о стечајном поступку („Службени гласник Републике Српске“ бр. 26/10 – Пречишћен текст).

⁷ Опширније погледати: Јовановић, Ј., *Новине у стечајном законодавству Републике Српске*. Саветовање из области грађанског права. Бања Лука, Удружење судија Републике Српске, 2016.

⁸ Радонић, Д., Пријава потраживања у поступку реструктурирања. Стручни рад. Бања Лука: *Финрар* бр. 12, 2016, стр. 46

⁹ Радивојац, Г., Изазови и примјене новог Закона о стечају Републике Српске. Стручни рад. Бања Лука: *Финрар* бр. 3, 2016, стр. 31.

могућег степена намирења повјерилаца у што краћем времену и са што мање трошкова);

7. начело императивности и преклузивности (поступак реструктурирања и стечајни поступак проводи се по одредбама Закона о стечају, а рокови прописани овим законом су преклузивни);
8. начело хитности (поступак реструктурирања и стечајни поступак је хитан, а парнични и други судски и управни поступци који су у вези са поступком реструктурирања и стечајним поступком су хитне природе и приоритетно се рјешавају у односу на друге поступке).

Дефинисање наведених начела и њихова примјена јасно указује на разлику у „погледима“ економиста и правника на исти проблем. Поред начела, разлика је и у дефиницији. Док је за економисте реструктурирање простран „кишобран који покрива много ствари“,¹⁰ за правнике је то судски поступак који суд проводи прије покретања и вођења стечајног поступка ради финансијског и оперативног реструктурирања дужника.¹¹ Према Закону о стечају, финансијско и оперативно реструктурирање је поступак који води суд у циљу закључења споразума између повјерилаца и стечајног дужника о начину намирења потраживања повјерилаца ради побољшања ликвидности дужника и отклањања стечаја над њим. Оперативни орган поступка реструктурирања, којег именује стечајни судија са листе стечајних управника, јесте повјереник.

Задатак повјереника је да прати пословање дужника, испита материјално и финансијско стање дужника, пријави потраживања повјерилаца и са тим упозна стечајног судију, дужника и повјериоце да би имали увид у економско и финансијско стање дужника прије доношења одлуке о закључењу споразума. Поступак реструктурирања покреће се на приједлог дужника или на приједлог повјериоца ако је дужник сагласан с тим приједлогом.¹² Уколико приједлог за покретање поступка реструктурирања поднесе повјерилац, дужан је уз приједлог доставити и сагласност дужника. Законом је прописано да приједлог за отварање поступка реструктурирања садржи:

1. основне податке о дужнику;
2. извјештај о финансијском стању и пословању дужника;
3. план финансијског и оперативног реструктурирања;
4. попис имовине и права дужника која су уписана у одговарајуће регистре;
5. доказ о укупној активи и укупном приходу за претходну годину и број запослених на дан сачињавања извјештаја;
6. садржај преговора са повјериоцима, ако их је било, а који су претходили приједлогу за отварање поступка, укључујући и потребна обавјештења достављена повјериоцима.

Суд испитује прихватљивост приједлога за отварање поступка реструктурирања. Ако приједлог није потпун, суд позива

подносиоца приједлога да приједлог допуни, а уколико подносилац не допуни приједлог у достављеном року, суд рјешењем одбацује приједлог као недопуштен. Такође, приједлог за отварање поступка реструктурирања предлагач може повући до дана објављивања на огласној табли суда рјешења о постизању споразума о поступку реструктурирања, односно рјешења о одбијању поступка реструктурирања.

Уз приједлог, подносилац приједлога дужан је да уплати предујам трошкова поступка реструктурирања у износу који одреди суд. Износ предујама одређује суд у складу са Правилником о накнадама и наградама за рад стечајног управника.¹³ Ако подносилац приједлога не уплати предујам, суд ће приједлог одбацити као недопуштен. У супротном, након што утврди да је приједлог допуштен и основан, те да је уплаћен предујам, суд ће донијети одлуку о отварању поступка реструктурирања.

Саставни дио приједлога за прекретање поступка реструктурирања јесте извјештај о финансијском стању и пословању дужника. Законом је прописано да извјештај о финансијском стању и пословању дужника садржи:

1. финансијске извјештаје у складу са рачуноводственим прописима који нису старији од три мјесеца од дана подношења приједлога за отварање поступка реструктурирања са упоредним подацима презентованим у финансијским извјештајима исказаним у посљедњем годишњем финансијском извјештају;
2. попис потраживања радника по основу уговора о раду у бруто износу насталих до дана подношења приједлога за отварање поступка реструктурирања;¹⁴
3. попис обавеза према повјериоцима, који садржи следеће:
 - пословно име, сједиште, матични број и јединствени идентификациони број, односно име, презиме, адресу пребивалишта и лични идентификациони број повјериоца за сваку појединачну обавезу;
 - укупну вриједност свих појединачних обавеза и учешће у укупним обавезама исказаним у финансијским извјештајима;
 - попис различитих права различитих повјерилаца са знаком ствари или права на којима постоји различито право и правни основ стицања различитог права, као и покренутих извршних или других судских или вансудских поступака на стварима или правима дужника на којима постоји различито право;
 - попис ствари или права на којима постоји излучно право;
4. попис дужникових дужника са потребним подацима – појединачно за сваког дужника, као и укупан износ обавеза;

¹⁰ Van Horne, *Финансијско управљање и политика*. Загреб: Мате, 1997, стр. 700.

¹¹ Закон о стечају („Службени гласник Републике Српске“ бр. 16/2016), члан 15.

¹² Закон о стечају („Службени гласник Републике Српске“ бр. 16/2016), члан 29.

¹³ Правилник о накнадама и наградама за рад стечајног управника („Службени гласник Републике Српске“ бр. 30/18).

¹⁴ Потраживања радника и других дужникових повјерилаца наведена у извјештају сматрају се пријављеним потраживањима.

- попис свих поступака покренутих од дужника пред судовима и другим надлежним органима.

Поред извјештаја, суду се доставља и план финансијског и оперативног реструктурирања. Законом је прописано да план финансијског и оперативног реструктурирања садржи:

- чињенице и околности из којих произлази постојање претпоставки за отварање поступка реструктурирања;
- износ недостатка ликвидних средстава утврђен на бази финансијских извјештаја;
- мјере финансијског реструктурирања и оперативног утврђивања њихових ефеката на недостатак ликвидних средстава, профитабилност пословања и отклањања платежне неспособности;
- план пословања за текућу годину и за најмање двије наредне календарске године, уз детаљно образложење сваке појединачне позиције плана;
- биланс стања на посљедњи дан периода за који се сачињава план пословања;
- анализу потраживања према величини, категорији (потраживања радника, излучна права, различна права и друга потраживања), ниво очекиваног намирења и приједлоге рокова за њихово намирење;
- понуду дужника повјериоцима о начину, роковима и условима намирења потраживања; и
- обрачун трошкова реструктурирања.

Након достављене документације и анализе претпоставки за отварање поступка реструктурирања, суд доноси рјешење о отварању поступка реструктурирања или одбацује приједлог за отварање поступка реструктурирања. Законом је прописано да суд одбацује приједлог за отварање поступка реструктурирања:

- ако се води поступак реструктурирања по приједлогу који је раније поднесен;
- ако није истекао рок од двије године од испуњења обавеза из претходно потврђеног поступка реструктурирања;
- ако приједлог није поднесен од овлашћеног предлагача;
- ако Агенција за банкарство Републике Српске не изда претходну сагласност за претварање потраживања кредитне институције у основни капитал дужника у поступку реструктурирања, а дужник не предложи нови план финансијског и оперативног преструктурирања;
- у другим случајевима прописаним овим законом.

С друге стране, уколико се утврди да су испуњене претпоставке за отварање поступка реструктурирања, суд доноси рјешење о отварању поступка реструктурирања и именује повјереника. У рјешењу о отварању поступка реструктурирања обавезно се наводе подаци о: 1. фирми, односно називу, личном идентификационом броју дужника, сједишту и пословној адреси, односно имену и презимену дужника, сједишту и пословној адреси и адреси пребивалишта дужника; и 2. имену, презимену, личном идентификационом

броју и адреси повјереника. Рјешењем о отварању поступка реструктурирања суд позива дужникове дужнике да према дужнику испуне своје обавезе без одгађања. Исто тако, рјешењем суд позива повјериоце да у року од 30 дана од дана објаве рјешења у „Службеном гласнику Републике Српске“, поднеском у два примјерка са доказима пријаве суду своја потраживања, те у року од осам дана од дана објаве писменог извјештаја о пријављеним потраживањима дужника и повјереника, поднеском у два примјерка, надлежном суду оспоре пријављена потраживања која сматрају непостојећим, уз обавезу навођења разлога оспоравања. Рјешењем о отварању поступка реструктурирања суд позива дужника и повјереника да у року од осам дана од истека рока за пријаву потраживања суду доставе писмено изјашњење о сваком пријављеном потраживању, да ли признаје потраживање или га оспорава, уз обавезну назнаку разлога оспоравања.

У случају постојања различних повјерилаца, исти су дужни, уз пријаву потраживања, да наведу податке о својим правима, правном основу различног права и дијелу имовине дужника на који се односи њихово различно право. Такође, излучни повјериоци дужни су да наведу податке о својим правима, правном основу излучног права и дијелу имовине дужника на који се односи њихово излучно право. Разлучни и излучни повјериоци дужни су да, уз пријаву свога потраживања, дају и писмену изјаву о одгађању намирења из предмета на који се односи њихово различно право, односно издвајање предмета на које се односи њихово излучно право, ради провођења плана финансијског и оперативног реструктурирања.

Рјешењем о отварању поступка реструктурирања заказује се рочиште ради испитивања потраживања и позива дужника, повјереника и повјериоце. Рјешењем се налаже да се по службеној дужности у судски регистар и друге јавне регистре упише забиљежба отварања поступка реструктурирања, док је дужник обавезан да у року од осам дана од дана објаве обавијести своје повјериоце евидентирани у пословним књигама о отварању поступка реструктурирања да би они благовремено могли пријавити потраживања. Коначно, рјешење о отварању поступка реструктурирања суд објављује на огласној табли суда, електронској табли суда, у „Службеном гласнику Републике Српске“ и на интернет страници Агенције за посредничке, информатичке и финансијске услуге (АПИФ), те доставља пословној банци код које дужник има отворен главни рачун.

У току поступка реструктурирање се може обуставити. Законом је дефинисано да поступак реструктурирања суд може обуставити:

- ако утврди да више не постоји разлог за отварање поступка реструктурирања;
- ако је вриједност утврђених потраживања већа за 20% од вриједности обавеза према повјериоцима које је дужник навео у приједлогу;
- ако вриједност оспорених потраживања прелази 30% вриједности пријављених потраживања;
- ако дужник у току поступка реструктурирања поступа супротно одредбама члана 34. овог закона (који се од-

носи на одбацивање приједлога за отварање поступка реструктурирања);

5. ако дужник испуни све обавезе према повјериоцима до рочишта за гласање;
6. ако се истеком рока од пет мјесеци од дана отварања поступка реструктурирања не потврди поступак реструктурирања, односно ако тај поступак не буде проведен, нити у продуженом року од још 90 дана након што је суд на приједлог дужника или повјереника процијенио да је продужење рока корисно за окончање поступка реструктурирања;
7. у другим случајевима прописаним овим законом.

Рјешење о обустави поступка реструктурирања суд доставља странкама у поступку и АПИФ-у и објављује на огласној табли суда, електронској табли суда, у „Службеном гласнику Републике Српске“ и на интернет страници АПИФ-а. Уколико је ријеч о поступку реструктурирања мање вриједности, умјесто рјешења суд доноси обавјештење, које објављује на исти начин као и претходна рјешења.

Уколико није дошло до обустављања поступка реструктурирања, на рочишту се ради испитивања потраживања испитују пријављена потраживања. Потраживања пријављена у року сматрају се утврђеним ако их није оспорио повјереник, дужник или неко од повјерилаца. С друге стране, оспорена потраживања морају се расправити.

Суд сачињава табелу признатих и оспорених потраживања у којој за свако поједино потраживање уноси у којој је мјери признато, односно оспорено, уз обавезно навођење разлога оспоравања. Након утврђивања табеле признатих и оспорених потраживања, дужник је дужан да достави план финансијског и оперативног реструктурирања. План треба да обухвата сва утврђена и оспорена потраживања према табели признатих и оспорених потраживања (ако она нису обухваћена раније достављеним планом финансијског и оперативног реструктурирања). Ако дужник не достави план финансијског и оперативног реструктурирања, суд рјешењем обуставља поступак. Супротно наведеном, суд ће заказати рочиште на којем ће се расправљати и гласати о плану финансијског и оперативног реструктурирања.

Према резултатима финансијског и оперативног плана реструктурирања и праву гласа, повјериоци поступка реструктурирања разврставају се у редове:

1. повјериоци којима се утврђена потраживања умањују у складу са њиховом изјавом о смањењу потраживања,
2. повјериоци којима се утврђена потраживања умањује у складу са законом,
3. повјериоци којима су потраживања оспорена,
4. повјериоци на чија потраживања поступак реструктурирања не утиче.

Повјериоцима који су сагласни са предложеним планом финансијског и оперативног реструктурирања утврђена потраживања се умањују у складу са њиховом изјавом о смањењу потраживања. Изјава о смањењу потраживања

саставни је дио обрасца за гласање. Повјериоцима који нису сагласни са предложеним планом финансијског и оперативног реструктурирања утврђена потраживања се умањују за износ до 10%, с тим да проценат умањења не може бити неповољнији од очекиваног намирења да до поравнања у поступку реструктурирања није ни дошло.

Потраживања повјерилаца морају се намирити у року од двије године од дана правоснажности рјешења којим се прихвата план финансијског и оперативног реструктурирања и потврђује поступак реструктурирања, с тим да намирење буде временски распоређено и да прво доспијеће буде најкасније у року од три мјесеца. Повјериоци спорних потраживања, који воде парнице ради утврђивања оспореног потраживања основаним и којима је суд дозволио да гласају, могу се изјаснити да су сагласни са предложеним планом, а ако се не изјасне, сматра се да су гласали против.

Након обављених свих претходно наведених поступака, суд заказује рочиште на којем се расправља и гласа о плану финансијског и оперативног реструктурирања. Позив за расправу, гласање и план финансијског и оперативног реструктурирања објављују се на огласној страници суда, електронској табли суда, у „Службеном гласнику Републике Српске“ и на интернет страници АПИФ-а. На рочишту приједлог плана финансијског и оперативног реструктурирања образлаже овлашћени представник дужника, а након тога се изјашњава повјереник.

Право учешћа на расправи имају дужник, повјереник и повјериоци. Одлуку о прихватању плана финансијског и оперативног реструктурирања доносе повјериоци. Повјериоци гласају писменим путем на обрасцу за гласање. Образац за гласање мора бити достављен суду најкасније до почетка рочишта за гласање, потписан и овјерен од овлашћеног лица. Ако је повјерилац правно лице, уз образац мора бити приложен доказ да га је потписало овлашћено лице (извод из судског или одговарајућег регистра). Ако повјериоци до почетка рочишта за расправљање и гласање не доставе образац за гласање или доставе образац из којег се не може недвосмислено утврдити како су гласали, сматра се да су гласали против плана финансијског и оперативног реструктурирања. Повјериоцима присутним на рочишту, а који нису гласали до почетка рочишта за гласање, омогућава се писмено гласање на рочишту, а ако то не учине, сматра се да су гласали против плана.

Суд сачињава попис присутних повјерилаца и права гласа која им припадају. Суд о обављеном гласању сачињава посебан записник, који потписују дужник, повјереник и повјериоци. Суд рјешењем прихвата план финансијског и оперативног реструктурирања и потврђује поравнање у поступку реструктурирања. Суд прихвата план и потврђује поравнање ако је за план гласало најмање 25% повјерилаца и ако је збир износа потраживања повјерилаца који су гласали за план већи од збира износа повјерилаца који су гласали против плана финансијског и оперативног реструктурирања, осим:

1. ако неко од повјерилаца учини вјероватним да се планом финансијског и оперативног реструктурирања ставља у ложији положај од онога у којем би био да плана нема,

2. ако из плана финансијског и оперативног реструктурирања произлази да није вјероватно да ће његово провођење учинити дужника способним за плаћање до краја текуће и наредне двије године,
3. ако планом финансијског и оперативног реструктурирања није одређено намирење износа које би добили повјериоци да њихова потраживања нису оспорена.

Ако нису испуњене претпоставке за вођење поступка реструктурирања, суд рјешењем утврђује да се ускрађује потврда о поравнању у поступку реструктурирања и обуставља поступак реструктурирања. Рјешење којим се прихвата план финансијског и оперативног реструктурирања и потврђује поравнање у поступку реструктурирања или обуставља поступак реструктурирања објавиће се на огласној табли суда, електронској табли суда, у „Службеном гласнику Републике Српске“ и на интернет страници АПИФ-а и доставља се странкама. Правоснажно рјешење којим се потврђује поравнање у поступку реструктурирања суд доставља АПИФ-у, суду и надлежним органима ради уписа у јавне регистре. Уколико је дужник организован као акционарско друштво, рјешење се доставља и берзи која тргује акцијама тог друштва, у писаној или електронској форми, најкасније наредног дана од дана доношења.

Правне (и економске) посљедице отварања поступка реструктурирања наступају у моменту објављивања рјешења о отварању поступка реструктурирања на огласној табли суда. Правне посљедице отварања поступка реструктурирања наступају за сва потраживања повјерилаца према дужнику која су настала до момента отварања поступка. Поступак реструктурирања утиче на права одвојеног намирења излучних и разлучних повјерилаца и потраживања радника сврстаних у виши исплатни ред.

Наиме, након подношења приједлога за отварање поступка реструктурирања, до доношења рјешења о потврди поступка реструктурирања, односно рјешења о неприхватању плана финансијског и оперативног реструктурирања, дужник може обављати само плаћања која су нужна за редовно пословање. За све правне послове које дужник обавља у наведеном периоду дужник има обавезу да прибави претходну писмену сагласност повјереника или суда ако је повјереник одлуком суда разријешен дужности. Сагласност се даје у најкраћем року, а најдуже у року од три дана од дана подношења, а правни послови закључени супротно раније наведеном су ништавни. У наведеном периоду дужник не може отуђивати, нити оптерећивати своју имовину, а радници дужника у наведеном периоду имају право на плату која не може бити мања од најниже плате у Републици Српској.

Мјенице, чекови и други налози за плаћање издати прије отварања поступка реструктурирања не наплаћују се на терет рачуна дужника током трајања поступка. Допуштено је подношење мјенице на којој је утврђен датум (дан) подношења и издата потврда да мјеница није наплаћена јер је над дужником отворен поступак реструктурирања. Такође, смањење обавезе главног дужника у поступку реструктурирања не повлачи за собом и одговарајуће смањење јамчеве обавезе, те јамац одговара повјериоцу за цијели износ своје

обавезе. Дужник којем су на основу правоснажног поравнања у поступку реструктурирања отписане обавезе, отписане обавезе чине друге (посебне) резерве друштва и служе за покриће губитка из пословања. Коначно, повјерилац који, у складу са правоснажним поравнањем у поступку реструктурирања, отпише потраживање дужнику, не плаћа порез на износ отписаног потраживања.

Даном доставе рјешења о отварању поступка реструктурирања пословна банка код које дужник има отворен главни рачун, као и друге банке код којих дужник има отворен рачун, престају извршавати доспјеле обавезе дужника. Парнични, извршни и управни поступци покренути против дужника прије отварања поступка реструктурирања прекидају се даном отварања поступка реструктурирања, с тим да поступак реструктурирања не утиче на привремене мјере осигурања донесене у кривичном поступку. Током трајања поступка реструктурирања не могу се покретати парнични, извршни и управни поступци, нити теку рокови у којима се може поднијети тужба или други захтјев. Прекинути парнични, извршни и управни поступци наставиће се на приједлог тужиоца:

1. након правоснажности рјешења о поравнању у поступку реструктурирања или
2. након правоснажности рјешења о обустави поступка реструктурирања.

Ако је поједини повјерилац оспорио потраживање које је признао дужник, такав повјерилац наступа у име и за рачун дужника. На поступак за утврђивање оспорених потраживања примјењују се правила поступка за утврђивање потраживања у стечајном поступку. Пријавом потраживања у поступку реструктурирања, рок за застару прекида се од дана подношења пријаве до дана истека рока за исплату који је одређен у поравнању у поступку реструктурирања, осим оних потраживања на која поступак реструктурирања не утиче.

Ако се поступак реструктурирања не потврди, рок за застару се прекида до дана правоснажности рјешења о обустави поступка реструктурирања. Под утврђеним потраживањем подразумијевају се главни дуг и камате које доспијевају на дан отварања поступка реструктурирања, а ако је потраживање садржано у извршној исправи, под утврђеним потраживањем подразумијева се целокупни износ наведен у тој исправи. Ако је поравнањем у поступку реструктурирања одређено да се потраживања исплате у смањеном износу, проценат који се исплаћује према поравнању у поступку реструктурирања обрачунава се на цијели износ утврђеног потраживања. Од дана отварања поступка реструктурирања до његовог окончања камате не теку, осим на потраживања повјерилаца на које не утиче поступак реструктурирања. Међутим, поступци у вези са каматама неће се примјенити ако поступак реструктурирања буде обустављен, осим ако је поступак обустављен јер је дужник испунио све обавезе према повјериоцима.

Уколико се поравнање у поступку реструктурирања потпуно не изврши, повјериоци који су намирени нису дужни да врате оно што су примили. Потраживања повјерилаца сматрају се потпуно намиреним ако су намирени износи утврђени поравнањем у поступку реструктурирања. Повјериоци који

су дјелимично намирили у поступку реструктурирања пријављују потраживања у стечајном поступку умањена за износ који су намирили у поступку реструктурирања, док повјериоци који ни дјелимично нису намирили у смислу поравнања у поступку реструктурирања пријављују потраживања у стечајном поступку (у износу поравнања закљученог у поступку реструктурирања).

1.2. Поступак реорганизације

За разлику од поступка реструктурирања, и претходни стечајни закон у Републици Српској (Закон о стечајном поступку) регулисао је поступак реорганизације. Реорганизација и реструктурирање имају одређене заједничке карактеристике. Сличност реструктурирања и реорганизације односи се на настојање одржавања пословне дјелатности предузећа и спречавање распродаје имовине с циљем исплате дугова друштва. Ипак, реорганизација се проводи тек након што се отвори стечајни поступак над друштвом, док се реструктурирање проводи прије отварања стечајног поступка. У слободној интерпретацији може се рећи да је реорганизација поступак „лијечења тежег болесника када је болест већ наступила, тј. када је над друштвом већ отворен стечај“.¹⁵ Дакле, реорганизација је посебан поступак који се проводи у оквиру стечајног поступка ради утврђивања правног положаја стечајног дужника и његовог односа према повјериоцима, а посебно ради одржавања његове дјелатности и очувања радних мјеста. У складу са наведеним, и изгледи за „преживљавање“ у поступку реорганизације слабији су у односу на „преживљавање“ у поступку реструктурирања.

Реорганизација је поступак који се проводи у оквиру покренутог стечајног поступка. Разлог отварања стечајног поступка је платежна неспособност стечајног дужника. Стечајни дужник је платежно неспособан уколико није у стању да извршава своје доспјеле и потраживане обавезе плаћања, а околност да је стечајни дужник подмирио или да може подмирити у цијелости или дјелимично потраживања неких повјерилаца само по себи не значи да је платежно способан. Закон о стечају је прописао да је стечајни дужник платежно неспособан ако:

1. 60 дана непрекидно не измирује своје доспјеле новчане обавезе или
2. је рачун стечајног дужника блокиран 60 дана непрекидно.

Стечајни поступак може се отворити и због пријетеће платежне неспособности која ће наступити у наредних 12 мјесеци. Само стечајни дужник може поднијети приједлог за отварање стечајног поступка због пријетеће платежне неспособности. Разлог за отварање стечајног поступка је и непоступање по усвојеном плану реорганизације или ако је план реорганизације издејствован преваром или на незаконит начин. Непоступање по усвојеном плану реорганизације постоји када стечајни дужник не поступа по плану реорганизације или поступа супротно плану реорганизације на начин којим се битно угрожава провођење плана реорганизације.

Након отварања стечајног поступка, Закон о стечају је допустио изразу стечајног плана за реорганизацију стечајног

дужника, што значи да се изразом стечајног плана може одступити од законских одредаба о уновчењу и расподјели стечајне масе. Стечајним планом се може:

1. оставити стечајном дужнику сва имовина или дио имовине ради настављања пословања стечајног дужника;
2. пренијети дио имовине или сва имовина стечајног дужника на једно или више постојећих лица или лица која ће тек бити основана;
3. стечајни дужник припојити другом лицу или спојити са једним лицем или више лица;
4. продати сву имовину или дио имовине стечајног дужника, са различним правима или без различних права;
5. расподијелити сва имовина или дио имовине стечајног дужника међу повјериоцима;
6. извршити претварање потраживања у улоге;
7. одредити начин намирења стечајних повјерилаца;
8. намирити или измијенити различна права;
9. смањити или одгодити исплата обавеза стечајног дужника;
10. обавезе стечајног дужника претворити у кредит;
11. преузети јемство или дати друго осигурање за испуњење обавеза стечајног дужника;
12. уредити одговорност стечајног дужника након завршетка стечајног поступка;
13. издати нове акције и вршити друге радње у корист стечајног дужника.

Стечајни дужник може поднијети стечајни план заједно са приједлогом за отварање стечајног поступка. Стечајни дужник може поднијети стечајни план и у току стечајног поступка, ако то није могао учинити приликом подношења приједлога за отварање стечајног поступка и ако добије сагласност скупштине повјерилаца. Након отварања стечајног поступка, право да суду поднесе стечајни план има стечајни управник и стечајни дужник појединац, с тим да се неће узети у обзир план који се поднесе суду након завршног рочишта. Са стечајним управником у изради стечајног плана савјетодавно сарађује одбор повјерилаца (ако је одбор повјерилаца основан и дужник појединац).

Стечајни план састоји се од припремног основа и основа за провођење. У припремном основу стечајног плана наводе се мјере које су предузете прије отварања стечајног поступка или још треба се да предузму да би се створили темељи за планирано остваривање права учесника. Припремни основ мора да садржи и све остале податке о основима и посљедицама плана, који су значајни за доношење одлуке повјерилаца о плану и за његову судску потврду. С друге стране, основ за провођење стечајног плана садржи одредбе о начину измјене правног положаја стечајног дужника и других учесника у поступку. Законом је прописано да стечајни план укључује:

¹⁵ Димитријевић, Ђ., Реформа стечајног права у Републици Српској. Прегледни рад. Бања Лука: *Финрар* бр. 11, 2016, стр. 7

1. опис начина, времена и износа до ког повјериоци са осигураним правима и друге врсте повјерилаца треба да буду исплаћени или намирени на неки други начин;
2. конверзије потраживања повјерилаца у капитал стечајног дужника, новог задуживања дужника и врсте гаранција које ће бити понуђене свакој од категорија повјерилаца и нових инвеститора;
3. начин на који ће повјериоци бити исплаћени у цијелости или заштићени од штете која може бити резултат примјене плана;
4. степен до ког се дужнику може опростити његов дуг;
5. начин компензације, који се нуди свим категоријама;
6. износ разлике у смислу расподеле у случају ликвидације дужника;
7. финансијске прогнозе и врсте мјера које треба да се предузму да би се повратила профитабилност предузећа дужника;
8. начин извршења реорганизација, посебно у вези са организационим, управљачким, финансијским, техничким мјерама и мјерама за смањење броја запослених;
9. извор финансирања и финансијског плана за примјену стечајног плана, укључујући повећање основног капитала и дуга;
10. друге мјере које су предузете у складу са овим законом.

Учесници у стечајном плану разврставају се при утврђивању њихових права у групе. Повјериоци са различитим правним положајем разврставају се у стечајном плану у посебне групе у којима су разврстани:

1. повјериоце са правом одвојеног намирења, ако план „задире“ и у њихова права;
2. стечајне повјериоце који нису нижег исплатног реда;
3. стечајне повјериоце појединих нижих исплатних редова, ако њихова потраживања не престају (према Закону о стечају).

Ако је стечајним планом предвиђено да се повјериоци намирују из прихода привредног друштва које ће наставити да води стечајни дужник или треће лице, уз стечајни план, треба да се приложи и преглед имовине, у којем ће се, уз навођење њихове вриједности, пописати дијелови имовине и обавезе које би требало испунити ако стечајни план ступи на снагу. Стечајни план треба да прикаже и који се расходи и приходи могу очекивати у периоду током кога би повјериоци требало да се намире и којим се редослиједом прихода и издатака гарантује способност привредног друштва за плаћање током тог периода. Исто тако, ако је стечајним планом предвиђено да дужник појединац наставља да води предузеће, уз план треба да се приложи изјава стечајног дужника да је спреман да настави са вођењем предузећа, на основу плана.

Ако је стечајни дужник ортакчо друштво или командитно друштво, уз план треба да се приложи одговарајућа изјава лично одговорних чланова друштва. Ако је планом предвиђе-

но да неки повјериоци добију удјеле у дужнику – правном лицу или да постану његови чланови или да стекну одређена права у дјелатности дужника – појединаца, уз план треба да се приложи изјава о сагласности сваког од тих повјерилаца. Ако је треће лице преузело обавезе према повјериоцима за случај да план буде одобрен, плану се прилаже и изјава трећег лица. Ако су стечајним планом предвиђене статусне промјене стечајног дужника (припајање, спајање и слично), уз план се прилаже и изјава правних лица која учествују у статусним промјенама.

Стечајни план може бити усвојен и одбачен. Ако стечајни план не буде одбачен, суд тражи да се о њему изјасне: одбор повјерилаца (ако је основан), дужник (ако је стечајни план поднио стечајни управник), стечајни управник (ако је стечајни план поднио стечајни дужник). Такође, суд може позвати органе управе надлежне за предмет пословања стечајног дужника и привредну комору да се изјасне о предложеном стечајном плану.

Након проведених свих раније наведених радњи, суд заказује рочиште на којем се расправља и гласа о стечајном плану и праву гласа стечајних повјерилаца. Стечајни повјериоци који су пријавили своја потраживања, различити повјериоци, стечајни управник и дужник посебно се позивају на рочиште за расправљање и гласање о стечајном плану. Заједно са позивом потребно је доставити и копију стечајног плана или сажетак његовог битног садржаја, који је подносилац стечајног плана, на захтјев суда, дужан да поднесе суду. Коначно, надзор над стечајним планом обавља стечајни управник, одбор повјерилаца и суд на начин предвиђен стечајним планом. У случају надзора, рад стечајног управника и чланова одбора повјерилаца не престаје обустављањем или закључењем стечајног поступка. У току надзора стечајни управник је дужан да одбор повјерилаца, ако је основан, и суд једном годишње извјести о испуњењу плана, те о даљим изгледима за његово испуњење, с тим да поступак надзора не утиче на право одбора повјерилаца и суда да у свако доба захтијевају појединачна обавјештења или подношење међуизвјештаја.

2. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

На основу досадашњих резултата истраживања, јасно је да економисти и правници на исти проблем гледају на различите начине. Разлози су вишеструки и великим дијелом оправдани. У супротном, постављало би се питање постојања различитих врста професија, што свакако није циљ нити би требало да буде циљ једног научног истраживања. Стога је и логично да прописи из области стечаја представљају процесне и материјалне прописе на основу којих се даје оквир за различите економске моделе и комбинације (у конкретном случају, моделе и облике реструктурирања). Иако су разлике у улози и значају економске и правне науке (и праксе) логичне и оправдане, на основу до сада наведених резултата истраживања ипак можемо закључити да одређена усаглашавања треба извршити, а све у циљу ефикасног, ефективног и економичног провођења процеса реструктурирања.

Имајући у виду јасне разлике у посматрању поступка реструктурирања и стечајног поступка (дио који је у вези са реорганизацијом) са аспекта економије и аспекта права, јасно је да би у наредном периоду законодавац требало да „ради“ на усаглашавању ставова економиста и правника. Тако би се, на примјер, у Закон о стечају могле (и требало би) уградити одредбе о условима и поступку финансирања друштва у процесу реструктурирања. Други проблем за разматрање односи се на заштиту кредитора који друштву одобравају новчана средства у поступку реструктурирања. Наиме, према подацима Свјетске банке, изгледа да предузеће „преживи“ реорганизацију и настави пословање значајно се повећавају ако стечајно право садржи одредбе о условима и поступку финансирања предузећа у процесу реструктурирања.¹⁶

Поред наведеног, економска литература не раздваја посебно поступак реструктурирања и реорганизације малих од поступка реструктурирања и реорганизације великих предузећа, уз напомену да се у литератури овај поступак најчешће практично приказује на примјерима великих предузећа. Разлози су практичне природе. Велика предузећа имају различите врсте пословних промјена, које прате различите књиговодствене евиденције, а на којима се поступак реструктурирања и реорганизације може детаљно презентовати. С друге стране, ни стечајна регулатива не раздваја предузећа на „мала и велика“.

Суштина примјене новог Закона о стечају указује на то да, услед значајних трошкова који настају у поступку реструктурирања, провођење поступка реструктурирања може бити недоступно за мала (и средња) привредна друштва. Стога ће стечајни поступак вјероватно остати једина опција за та друштва, а што опет није у функцији сталног економског

раста и развоја друштва. Према мишљењу аутора овог рада, рјешење проблема је једноставно. Правила у поступку реструктурирања треба да се прилагоде и мањим привредним субјектима, и то тако што би се раздвојио поступак реструктурирања за мала и велика (комплексна) привредна друштва. За разлику од садашњег, поступак реструктурирања за мање субјекте треба да буде једноставнији и – што је најбитније – јефтинији од поступка реструктурирања који је предвиђен важећим законом.

Приликом истраживања, поред анализе економског и правног аспекта реструктурирања, извршили смо и компаративну анализу усаглашености домаћег поступка и поступка реструктурирања у Европској унији. Иако је хармонизација прописа стална тенденција, у земљама Европске уније не постоје јединствена правила која регулишу стечајни поступак и поступак реструктурирања. Свака чланица има своја правила реструктурирања и она се доста разликују од чланице до чланице. Стога је и Европска комисија 2014. године усвојила препоруку 2014/135/ЕУ о новом приступу стечају и несолвентности привредних друштава. Препоруком се дефинишу основни принципи и стандарди које чланице Европске уније треба да имплементирају у своје националне стечајне прописе. Рок за имплементацију је истекао 2015. године, а податак да земље чланице Европске уније нису реализовале ову препоруку свакако није „вјетар у леђа“ нашем законодавству, које треба усагласити са европским.

Имајући у виду да законодавац у Републици Српској тежи хармонизацији свог правног оквира са правом Европске уније, у наредној табели приказани су подаци о усаглашености правила у поступку реструктурирања са правилима и стандардима прописаним у препоруци Европске уније.¹⁷

Ред. бр.	Смјернице из препоруке	Коментар (за стање у Републици Српској)
1.	Могућност реструктурирања чим наступи опасност од стечаја.	Поступак реструктурирања се може покренути чим наступи пријетећа платежна неспособност друштва.
2.	Реструктурирање провести без покретања судског поступка.	Постоји обавеза провођења судског поступка реструктурирања.
3.	Надзор над друштвом је опција, али не и обавеза.	Суд мора именовати повјериоца који надзире пословање друштва.
4.	Извршење на имовини друштва може се суспендовати.	Извршење на имовини друштва увијек се одгађа док траје поступак реструктурирања.
5.	План реструктурирања обавезује све повјериоце друштва.	Обавезе повјериоца и комплексност у вези са истим образложене су у претходном дијелу рада.
6.	Закон садржи јасна правила и поступак новог финансирања друштва, као и одредбе о заштити новог кредитора друштва.	Закон о стечају не садржи наведена правила.
7.	Улога суда ограничена је на заштиту права повјерилаца и законитост провођења поступка.	Улога суда јасно је прописана Законом о стечају.
8.	Реструктурирањем се не смију угрозити права повјерилаца.	Суд неће потврдити план реструктурирања уколико се било који повјерилац ставља у лошији положај од онога у којем би био да тог плана нема.

¹⁶ Опширније на: World Bank Group, Doing Business 2016, тринаесто издање, стр. 102–103. Доступно на званичној интернет страници: www.doingbusiness.org (8. 4. 2019)

¹⁷ Димитријевић, Ђ., Реформа стечајног права у Републици Српској. Прегледни рад. Бања Лука: *Финрар* бр. 11, 2016, стр. 7–8.

9.	Поступак реструктурирања треба да буде брз.	Поступак не може трајати дуже од седам мјесеци и 15 дана.
10.	Поступак реструктурирања не треба да буде скуп.	Закон о стечају не предвиђа посебна правила прилагођена реструктурирању малих и средњих привредних друштава, те је за ту категорију друштва поступак реструктурирања скуп.

Према подацима из табеле, јасно је да важећи Закон о стечају, у дијелу који се односи на поступак реструктурирања, није усклађен са препоруком Европске уније. Поред наведеног, у поступку доношења Закона о стечају (2016. године), Министарство за економске односе и регионалну сарадњу оцијенило је да је Закон о стечају дјелимично усклађен са Уредбом о стечајном поступку Европског парламента и Савјета из 2000. године, а која се од 2002. године директно примјењује у свим чланицама Европске уније. Према оцјени овог министарства, потпуно усклађивање ће бити могуће тек у тренутку стицања чланства Босне и Херцеговине у Европској унији.¹⁸

ЗАКЉУЧАК

Поступци реструктурирања и реорганизације представљају незаобилазну научну, теоријску и прагматичну област истраживања, а на то колики је значај овог и сличних (претходних, али и каснијих) истраживања указује и чињеница да су поступци реорганизације реструктурирања уређени посебним Законом. Поред Закона о стечају, многи други законски и подзаконски прописи директно утичу на активности реструктурирања и реорганизације, а што је детаљно приказано на претходним страницама рада. С друге стране, корпоративна реорганизација и облици реструктурирања проучавају се кроз различите облике економског истраживања. За потребе овог истраживачког рада проблем корпоративне реорганизације и реструктурирања посматран је с аспекта управљања корпоративним финансијама.

Истраживањем начина доношења одлука у поступцима реструктурирања и реорганизације дошли смо до закључка да није исправно тврдити да постоји само један универзални концепт доношења одлука који задовољава све стејкхолдере (власнике, повјериоце, државу и др.). Посматрајући реорганизацију и реструктурирање с аспекта подручја примјене и базичних квалитета који одређују његову употребну вриједност на подручјима корисности и практичности, постоје два фундаментална концепта реорганизације и реструктурирања: економски и стечајни. Различита методологија заснована на различитим теоријским и законским становиштима, подручјима примјене, приступима процесу мјерења и истраживања, има за посљедицу чињеницу да реструктурирање и реорганизација посматрани од стране економиста и реструктурирање и реорганизација посматрани кроз призму примјене стечајних законских и подзаконских прописа само у ријетким случајевима могу да буду иста ствар.

Сходно наведеном, показали смо да се начела, принципи и одлучивање у вези са поступком реструктурирања и реор-

ганизације, дефинисаним у стечајном праву, не заснивају на економској логици и економским принципима дефинисаним у корпоративном управљању. Иако конкретна међузависност не постоји, корпоративно управљање има кључну улогу у поправљању учинковитости тржишта капитала кроз утицај на пословну учинковитост и ефективност корпорација. Стога, имајући у виду резултате истраживања наведене у истраживачком раду, у циљу рјешавања проблема истраживања предлаже се упознавање (кроз континуиране едукације) професије стечајних управника (повјереника) са новим трендовима:

- у тумачењу добити и детерминанти које је одређују,
- у тумачењу стратешког и финансијског менаџмента,
- из области корпоративног управљања и
- из области финансијског извјештавања.

Поред предложених мјера, резултати овог истраживачког рада могу се примијенити за даља истраживања из области корпоративног управљања, финансијског и стратешког менаџмента, али и из других области економије и грађанског (стечајног) права.

ИЗВОРИ

1. Brealey, R., Myers, S., Marcus, A., *Основе корпоративних финансија*. Загреб: Мате, 2007.
2. Burda, M., Wyplosz, C., *Макроекономија – европски уџбеник*, треће издање. Београд: Центар за либерално-демократске студије, 2004.
3. Donaldson, G., *Corporate restructuring – managing the change process from within*. Boston: Harvard Business School Press, 1994.
4. Kothari, J., Barone, E., *Финансијско рачуноводство – Међународни приступ*. Београд: Data Status, 2012.
5. Mankiw, G., Taylor, M., *Економија*. Београд: Data Status, 2008.
6. Rezaee, Z., Riley, R., *Превара у финансијским извјештајима – спречавање и откривање*. Загреб: Мате, 2010.
7. Van Horne, J., *Финансијско управљање и политика*. Загреб: Мате, 1997.
8. Беус, Ш. М., Берберовић, Ш., Ставрић, Б., *Економика предузећа – треће допуњено и измијењено издање*. Сарајево: Народна и универзитетска библиотека Босне и Херцеговине, 2000.

¹⁸ Димитријевић, Ђ., Реформа стечајног права у Републици Српској. Прегледни рад. Бања Лука: *Финрар* бр. 11, 2016, стр. 9.

9. Вукмировић, Н., *Савремено предузетништво – Наука и вјештина пословног успјеха*. Бања Лука: Економски факултет, 2006.
 10. Димитријевић, Ђ., *Реформа стечајног права у Републици Српској*. Прегледни рад. Бања Лука: Финрар бр. 11, 2016.
 11. Иванишевић, М., *Пословне финансије*. Београд: Економски факултет, 2008.
 12. Јовановић, Ј., *Новине у стечајном законодавству Републике Српске*. Савјетовање из области грађанског права. Бања Лука, Удружење судија Републике Српске, 2016.
 13. Красуља, Д., Иванишевић, М., *Пословне финансије*. Београд: Економски факултет, 2001.
 14. Малинић, Д., *Политика добити корпоративног предузећа*. Београд: Центар за издавачку дјелатност, 2007.
 15. Микеревић, Д., *Дугорочно улагање у акције (добитак или губитак?)*. Бања Лука, Финрар, 2003.
 16. Микеревић, Д., *Корпоративне финансије*. Бања Лука: Економски факултет и Финрар, 2016.
 17. Микеревић, Д., *Стратешки финансијски менаџмент*. Бања Лука: Економски факултет, 2005.
 18. Микеревић, Д., *Финансијски менаџмент – треће измијењено и допуњено издање*. Бања Лука: Економски факултет, 2009.
 19. Радивојац, Г., *Изазови примјене новог Закона о стечају Републике Српске*. Стручни рад. Бања Лука: Финрар бр. 3, 2016.
 20. Радонић, Д., *Пријава потраживања у поступку реструктурирања*. Стручни рад. Бања Лука: Финрар број 12, 2016.
 21. Родић, Ј., Андрић, М., *Специјални биланси и консолидовани биланс стања и успјеха*. Бања Лука: Финрар, 2014.
 22. Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске. *Концептуални оквир за финансијско извјештавање*. Бања Лука, 2018.
 23. Самарџић, М., Анџић, С., *Финансијска анализа и ревизија*. Београд: Београдска пословна школа, 2013.
 24. Табароши, С., Јованчић, Т., *Економско право*. Београд: Правни факултет: 2010.
 25. Тодоровић, М., *Пословно и финансијско реструктурирање предузећа*. Београд: Економски факултет, 2010.
 26. Чегар, Б., *Расподјела нето добитка и исплата дивиденди и учешћа у добитку*. Бања Лука: Финрар, 2015.
 27. Џабић, М., *Финансијско и пореско извјештавање код статусних промјена, стечаја и ликвидације*. Стручни рад. Бања Лука: Финрар бр. 11, 2016.
 28. Шкарић Јовановић, К., *Финансијско рачуноводство*. Београд: Економски факултет, Центар за издавачку делатност, 2007.
 29. Шњегота, Д., *Примјена МСФИ кроз билансни контни оквир*. Бања Лука: Економски факултет, 2017.
- Законска и подзаконска регулатива:
1. Закон о рачуноводству и ревизији Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 94/15).
 2. Закон о стечају („Службени гласник Републике Српске“ бр. 16/16).
 3. Закон о привредним друштвима („Службени гласник Републике Српске“ бр. 127/08, 58/09, 100/11. и 67/13).
 4. Закон о занатско-предузетничкој дјелатности („Службени гласник Републике Српске“ бр. 117/11, 121/12, 67/13. и 44/16).
 5. Закон о порезу на добит („Службени гласник Републике Српске“ бр. 94/15. и 1/17).
 6. Закон о порезу на додату вриједност („Службени гласник Босне и Херцеговине“ бр. 9/05, 35/05, 100/08, 33/17).
 7. Закон о порезу на доходак („Службени гласник Републике Српске“ бр. 60/15. и 5/16).
 8. Правилник о програму стручног испита за стечајног управника и начину њиховог полагања („Службени гласник Републике Српске“ бр. 105/16).
 9. Правилник о примјени Закона о порезу на додату вриједност („Службени гласник Босне и Херцеговине“ бр. 93/05, 21/06, 60/06, 6/07, 100/07, 35/08, 65/10. и 85/17).
 10. Правилник о накнадама и наградама стечајног управника („Службени гласник Републике Српске“ бр. 30/18).